

Дмитро Ткач

ВЛАДА ТА ОПОЗИЦІЯ В УГОРЩИНІ – ЗМІНА ОБЛИЧ ЧИ ЗМІНА КУРСУ?

У статті розкривається взаємодія між владою та опозицією за роки існування демократичної Угорщини. Автор аналізує генезис становлення та розвитку багатопартійної системи в Угорщині як запоруки створення стабільної політичної системи в країні. У статті наголошується, що нова політична система, за-

снована на збалансованості всіх гілок влади, стабільна, а опозиція діє здебільшого конструктивно та цивілізовано.

Ключові слова: влада, опозиція, багатопартійна система, політичне структурування угорського суспільства.

D.Tkach. Power and opposition in HUNGARY – change of persons or course-changing? *This article deals with the interaction between the government and the opposition during the years of democratic Hungary existence. The author analyzes the genesis of multiparty system formation in Hungary as a prerequisite for the establishment of a stable political system in the country. The article emphasizes that the new political system based on the balance of all branches of power, is stable, and the opposition operates mostly constructive and civilized.*

Key words: authority, opposition, multiparty system, the political structuring of Hungarian society.

Спочатку коротка довідка. Угорщина (угор. Magyarország) – держава в Центральній Європі з населенням понад 10 мільйонів осіб. Столицею держави є місто Будапешт. Державна мова – угорська. Унітарна держава, парламентська республіка. Більшість вірян є католиками.

Межує зі Словаччиною на півночі, Україною – на північному сході (спільний кордон 105 км), Румунією – на південному сході, Сербією та Хорватією – на півдні, Словенією – на південному заході і Австрією – на заході.

З 1999 року член НАТО, з 2004 – ЄС.

Угорщина за досить короткий історичний період часу зуміла успішно здійснити перехід від тоталітарної до демократичної держави. Система угорської влади забезпечує функціонування всіх гілок влади на засадах демократичної, правової держави. Влада в країні за ці роки переходила від більшості до опозиції і навпаки, однак задекларовані ще в 1989 році головні принципи побудови нової Угорщини залишалися незмінними. Тому не випадково країна однією із перших у Центральній та Східній Європі стала членом НАТО та ЄС.

Саме у цьому контексті особливо важливого значення набувають наукові розвідки взаємовідносин політичної влади та опозиції в Угорщині, розкриття суті їх спільних підходів та суттєвих розбіжностей у процесі розбудови держави на основі демократії та ринкової економіки. Це і є основною метою нашого дослідження.

Аналіз актуальних праць і публікацій політологів та істориків України свідчить про те, що впродовж останніх років зростає кількість наукових досліджень із питань трансформації угорського політичного режиму. Грунтовними є наукові видання вчених Інституту політичних та етнонаціональних досліджень НАН України, зокрема праці Ф. Рудича, де здійснено порівняльний аналіз трансформації політичних режимів у країнах ЦСЄ. Найбільш вагомими політологічними публікаціями з цієї проблематики є колективна монографія «Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти» [1]. Досить детально розглянуті ці питання в монографії Д. Ткача «Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій» [2]. Логічним продовженням вивчення цієї тематики стали політологічні студії Є. Кіш, яка розглядає зміни у політичному режимі Угорщини у контексті євроінтеграції [3]. Свій внесок у дослідження згаданої проблематики зробив А. Головач у своїй роботі «Зміна політичної системи Угорщини в 1990–1994 роках» [4]. Утім, нині вкрай важливим виявився комплексний історико-політологічний підхід до аналізу взаємодії влади та опозиції в Угорщині в умовах поглиблення та поширення євроінтеграційного процесу. Саме це завдання автор спробує реалізувати у цій статті.

Розпочати дослідження взаємовідносин політичної влади та опозиції в Угорщині через порівняльний аналіз їх підходів до внутрішньої та зовнішньої політики держави варто із розгляду становлення та розвитку у країні багатопартійної системи.

Ключовим елементом розбудови майбутньої демократичної правової держави в постсоціалістичній Угорщині реформатори визначили створення багатопартійної системи.

На формування й розвиток нової багатопартійної системи в Угорщині суттєво вплинули окремі інституціональні фактори. По-перше, деяка кількість населення поділяла ідеологічні позиції соціалістичного режиму або була пов'язана з його організаційними та матеріальними ресурсами, тож стала базою для партій лівого напрямку. По-друге, масові рухи за демократію, що набули значного розвитку в середині 1980-х років, зумовили створення різноманітних партій наприкінці 80-х. По-третє, реанімація так званих історичних партій, які де-юре не були розпущені чи заборонені, але де-

факто перестали існувати наприкінці 1940-х років. По-четверте, на формування і розвиток багатопартійної системи парламентсько-президентської республіки серйозно вплинули вибори до Державних зборів УР – надзвичайно потужний стимул для створення політичних партій.

Усе це дало змогу вже на початковому етапі становлення демократичного суспільства (1989–1990) в Угорщині створити 65 партій, які репрезентували практично весь традиційний політичний спектр. Серед них угорські вчені-політологи виокремлюють такі напрями: консервативно-лівий, соціалістичний, соціал-демократичний, соціал-ліберальний і радикально-демократичний, правоцентристський, народно-демократичний та консервативно-правий, християнський [5, с.212]. Певна річ, що до 2013 р. деякі політичні партії зникли з політичної арени Угорщини, але основні партії, сформовані наприкінці 80-х років – Угорський демократичний форум (УДФ), Союз молодих демократів (ФІДЕС) – Угорський громадянський союз (ФІДЕС – УГС), Угорська соціалістична партія (УСП), ХДНП до сьогодні зберегли провідні позиції і вплив на суспільство.

Сучасна угорська політична палітра має такий вигляд:

Національно-консервативні сили. Консерватизм в Угорщині невіддільний від національної ідеї. Під час зміни режиму 1990 р. основною силою цієї групи був Угорський демократичний форум (УДФ), який зміг створити собі імідж «спокійної сили» [6, с.121] та здобути перемогу на виборах до Державних зборів країни. Але вже на виборах 1994 р. партія не змогла здобути й половини голосів порівняно з попередніми виборами. УДФ не оговталася і до сьогодні і практично перебуває на узбіжжі політичного життя.

У той час як малі праві партії боролися між собою за голоси виборців, під прапором об'єднання правих сил був організований і поступово набирає сили ФІДЕС. Згодом ця партія додала до своєї назви також «Угорська громадянський союз» (УГС). Користуючись політичним моментом, партія на виборах 1998 р. змогла привернути до себе голоси виборців християнсько-консервативних сил, незадоволених розрізненістю їхніх партій, а також голоси виборців Союзу вільних демократів, які були незадоволені фактом участі їхньої партії в попередній урядовій коаліції під проводом соціалістів. Ставши 1998 р. основною партією урядової коаліції,

керівництво ФІДЕС–УГС активно здійснювало політику, спрямовану на створення сильної політичної правої сили, яка б об'єднала розрізнені партії правого крила, що поступово втрачали свій вплив.

Повною мірою керівництво ФІДЕС–УГС скористалося провальною політикою соціалістів і на виборах 2010 року отримали 262 мандати із 386 та таким чином має конституційну більшість у Державних зборах.

Партії політичного католицизму. В Угорщині з 90-х років це партійне угруповання представлено єдиною самостійною політичною партією – Християнсько-демократичною народною партією (ХДНП). На виборах 1990 р. завдяки поміркованій виборчій риторичі партія здобула достатньо голосів, аби увійти до складу коаліційного уряду. Таким чином, ХДНП протягом двох парламентських циклів була парламентською, протягом наступних двох – позапарламентською партією. На виборах 2010 року партія створила блок із ФІДЕС – УГС та знову увійшла в парламент.

Угрупування аграрних партій. За зміни режиму відновлена Незалежна партія дрібних господарів уміло використала давню тугу колективізованого селянства за власною землею. У 1998 р. партія під керівництвом Й.Тордяна мала найкращий виборчий результат, виборовши майже 14 % голосів.

Невдала участь партії в коаліційному уряді з молодими демократами, внаслідок якої лідер партії вийшов зі складу уряду, глибока аграрна криза та постійні внутрішньопартійні суперечки призвели до найгіршого виборчого результату партії 2002 р. Очевидно, цій партії досить складно буде у майбутньому залишитися парламентською.

Угрупування ліберальних партій. На рубежі 1989–1990 рр. Союз вільних демократів (СВД) ступив на політичну сцену як радикальна партія з метою докорінно змінити існуючий режим. На перших двох вільних виборах Союзу вдалося завершити виборчі перегони на другому місці, здобувши близько 20 % голосів. У 1990 р. основну роль відіграла радикальна програма, спрямована на зміну режиму, та антикомуністична риторика.

Унаслідок виборів 1994 р. утворилась урядова коаліція УСП–СВД. Створення цієї коаліції мало далекосяжні наслідки для СВД. Вільні демократи на виборах 1998 р. втратили близько 2/3 своїх

виборців, що пояснюється низкою попередніх невдач. Головним «гріхом» СВД був сам факт створення коаліції з посткомуністичною УСП, тому більшість попередніх виборців СВД проголосувала за ФІДЕС – УГС.

У 2002 р. популярність партії коливалася навколо критичної 5-відсоткової позначки. На виборах 2010 року СВД дістала незадовільний результат і не попала до парламенту.

Партії лівого спрямування. Як уже зазначалося, восени 1989 р. Угорська соціалістична робітничка партія (УСРП) на своєму жовтневому з'їзді перетворилася на Угорську соціалістичну партію. На перших вільних виборах вона здобула лише 8,54 % голосів і посіла третє місце. Однак уже на наступних виборах 1994 р. УСП здобула більше половини голосів виборців і перемогла у виборчих перегонах. Підсумки виборів 2002 р., на яких УСП здобула 42 % голосів, свідчать про те, що партії вдалося вийти за межі традиційного кола свого електорату і прихилити на свій бік тих виборців, які бажали усунення ФІДЕС – УГС від влади. Соціалісти перебували при владі два парламентські цикли у 2002 та 2006 роках. Але грубі помилки у внутрішній політиці, непродумані дії уряду Ф.Дюрчани привели до гучної поразки партії на виборах 2010 року. УСП отримала лише 59 мандатів, це втричі менше, ніж було у 2006 році.

Крайньоправе партійне угруповання. У 2003 році групою праворадикально налаштованих студентів гуманітарного факультету Будапештського університету і вихідцями з націоналістичної Партії справедливості і життя була створена «Партія за кращу Угорщину», скорочено «Йоббік». У назві партії використовується гра слів: слово «Йоббік» в угорській мові має два значення — «кращий» і «правий». Партія визначає себе як радикальна і національно-консервативна, рекламуючи своє гасло «Угорщина належить угорцям». Незалежні спостерігачі класифікують її як ультраправу, партія активно використовує антициганську, антисемітську і антиімгрантську риторику.

У 2009 року партія «Йоббік» пройшла до Європарламенту, набравши майже 15% голосів, і провела у депутати 3 своїх членів. На парламентських виборах 2010 року партія отримала 47 мандатів і зайняла третє місце.

Підсумовуючи аналіз формування та розвитку багатопартійності в Угорщині, можна дійти таких висновків.

Протягом трансформаційного періоду в країні відбувся успішний перехід від однопартійної до багатопартійної системи. Успішний процес політичної структуризації суспільства яскраво видно на тому прикладі, що під час виборів 2002 р. два найбільші виборчі блоки (УСП, з одного боку, та ФІДЕС – УГС й УДФ – з другого) здобули понад 90 % голосів виборців, тоді як на виборах 1990 р. такої підтримки не отримали навіть перші п'ять парламентських партій разом узятих. Таким чином, фактично відбувається поступовий і природний перехід до двополюсної системи.

Створення двох зазначених політичних полюсів, які ввібрали більшу частину електорату колишніх провідних партій, відбулося протягом незначного відтинку часу. Досвід попередніх шістьох парламентських виборів засвідчив тенденцію до гомогенізації електорату на всій території Угорщини: регіональні відмінності в результатах виборів ставали дедалі менш значними. У той же час на правому електоральному полюсі з'явилася «Партія за кращу Угорщину», діяльність якої є правонаціоналістичною з елементами фашистської ідеології.

Процес створення багатопартійної системи в країні практично завершився. Звичайно, це не виключає появи на політичній арені нових партійних формувань, але їм буде досить складно здобути такий авторитет у суспільстві, щоб реально конкурувати з сучасними парламентськими партіями.

Одним з основних досягнень нової політичної системи Угорщини є те, що жодного разу не було призначено позачергових парламентських виборів. Попередні п'ять скликань Національних зборів (1990, 1994, 1998, 2002, 2006) відпрацювали повний цикл. Хоча Конституція Угорщини передбачає надзвичайно складну процедуру розпуску парламенту, але за всі ці роки не виникало такої ситуації, яка б робила цю проблему актуальною, адже жодного разу питання розпуску парламенту серйозно не поставало на порядку денному політичного життя країни.

Чим цікавий угорський досвід для України? Насамперед тим, що в Угорщині за досить короткий в історичному сенсі період вдалося політично структурувати суспільство і на цій основі розбудувати демократичну державу з ринковою економікою.

За більш ніж дванадцять років партії в Угорщині перетворилися на потужний фактор як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Від того, як партійна коаліція, що перебуває при владі, вирішує соціально-економічні проблеми в країні, як відстоює інтереси держави на міжнародній арені, залежить авторитет її партій, уподобання електорату. Гасло «більше реформ» змінилося на бажання населення бачити стабільну і ефективну владу, зусилля якої спрямовані на розв'язання повсякденних соціальних проблем кожного члена суспільства.

З перших років розбудови нової Угорщини у політичному житті держави сформувалися владна коаліція та опозиція. Як правило, коли до влади приходили право-консервативні сили, то опозиційними до них ставали ліво-ліберальні коаліції. Політико-ідеологічний процес у сучасній Угорщині докорінно відрізняється від ситуації перших десяти років побудови нової держави. З угорської політичної мапи практично зникли угруповання ліберальних та аграрних партій. Вельми зменшився вплив у суспільстві партії лівого спрямування. Значно посилили свої позиції національно-консервативні сили та крайньоправі партійні угруповання. Цей процес проходив поступово, розпочинаючи з 2002 року. На виборах до Державних зборів у цьому році соціалісти набрали 46 % голосів, ФІДЕС – УГС – 43,6 %, СВД – 5,2 %, УДФ – 2,3 %, незалежні – 2,9 % [7].

Соціалісти утворили коаліцію з вільними демократами, отримали більшість у ДЗ, що дало їм змогу створити уряд на чолі з П. Медьєші – видатним угорським політиком та економістом. Новий прем'єр-міністр запропонував Угорщині амбітну програму модернізації економіки, нові стандарти у соціальній сфері. Попри те, що його діяльність як керівника уряду була успішна, у жовтні 2004 року через черговий політичний скандал, спровокований партнерами по коаліції вільними демократами, Медьєші пішов у відставку.

Новим прем'єр-міністром Угорщини став сорокатрирічний Ф. Дюрчань. Колишній перший секретар Ліги комуністичної молоді (KISZ), економіст за фахом. У свою першу каденцію новий керівник уряду продовжував курс, започаткований П. Медьєші, що принесло реальне покращення стану економіки, соціальної сфери. Дюрчань проявив непересічні здібності лідера і за популярністю перевершив харизматичного главу ФІДЕС–УГС В. Орбана.

Не випадково, що на виборах до Державних зборів 2006 – 2010 року соціалісти набрали 49,2 % голосів, ФІДЕС–УГС – 36,4 %, ХДНП – 6 %, СВД – 4,7 %, незалежні – 3,7 % [7, с.221].

Природно, що Дюрчань знову очолює коаліційний уряд, який УСП створила разом із СВД. Але свою другу каденцію молодий прем'єр – міністр провалив повністю. Чому це сталося? Він відзначався надзвичайною впевненістю у своїй компетентності, таланті, обдарованості. Керувався суто внутрішніми чинниками – надання собі ролі доленосця, переконаного у власній геніальності.

Дюрчань був яскравим прикладом авторитарної моделі взаємодії лідера і групи. Він як лідер одноосібно детермінував спосіб прийняття рішення, жорстко вимагав від підлеглих повного підпорядкування. У разі якогось супротиву різко критикувати підлеглих і застосовував до них серйозні санкції, аж до звільнення з посади. Його ставлення до колег по уряду залежало не від результатів їхньої діяльності, а від особистих симпатій.

Спостерігачі вказували на схильність Дюрчаня до надмірно різких і необачних заяв. 17 вересня 2006 року був опублікований запис виступу прем'єр-міністра на закритому урядовому засіданні. Дюрчань признавався, що керівництво країни обдурювало громадян, щоб перемогти на виборах, і приховувало інформацію про реальний стан угорської економіки. Прихильники опозиції відреагували на це масовими акціями протесту і безладами і зажадали відставки Дюрчаня, проте прем'єр-міністр відмовився залишити свою посаду.

Дюрчань пішов у відставку у березні 2009, ображений на всіх, і, у першу чергу, на угорський народ, який не оцінив його постать «рятівника нації».

Складно недооцінити ту шкоду, яку молодий прем'єр-міністр завдав соціалістичній партії, авторитет якої під кінець десятиріччя різко впав. І хоч новий керівник уряду Г. Байнаї зробив багато для нейтралізації цього негативу, соціалісти на виборах 2010 року зазнали нищівної поразки. Таким чином на виборах до Державних зборів у 2010 році соціалісти набрали 12,4 % голосів, ФІДЕС–УГС – 58,5 %, ЙОББІК – 11,1 %, ХДНП – 9,6 %, незалежні – 8,3 % [7, с.233].

В угорському суспільстві перемогли партії з національно-консервативною, крайньоправою та політично католицькою ідеологіями. Разом вони набрали 79,6 %.

Щоб зрозуміти, чому це трапилося, вернемося до виборів до Європарламенту 2009 року. У декількох країнах ЦСЄ, зокрема в Словаччині, Румунії, Болгарії, Чехії та Угорщині, місця в ЄП отримали праворадикальні партії з антиєвропейською, антициганською, антиєврейською, часто відверто расистською ідеологією. І хоча, як вважає прес-секретар ЄК Йоханнес Лайтенбергер, про загальну тенденцію говорити не варто, оскільки «радикали набрали голоси в одних країнах і втратили в інших. І що це природно в умовах економічної кризи і непростой ситуації в Європі» [8]. У першу чергу, турбує те, що з кожним роком праворадикальна ідеологія знаходить все більше прихильників серед населення регіону.

Але вернемося до Угорщини. Ще при правлінні соціалістів радикальна права партія ЙОББІК почала завойовувати угорський електорат. Ця правонаціоналістична партія у основоположних документах, виступах її лідерів, пропагандистській роботі використовує антициганську, антисемітську і антиіммігрантську риторичку. Партія брала активну участь в антиурядових демонстраціях у вересні–жовтні 2006 р. На парламентських виборах 2006 року набрала менше 2 % голосів і в національний парламент не пройшла. У 2007 р. було створено воєнізоване крило партії – «Угорська гвардія», що використовує уніформи та символіку, які нагадують угорських нацистів – нілашистів. Хоч «Гвардію» заборонили в липні 2009 р., її представники продовжують нападати на циган, китайців, вихідців з африканських країн[9]. Головне гасло ЙОББІК – «Угорщина для угорців», вони також виступають проти засилля іноземного капіталу і корпорацій.

Лідери ЙОББІКа підтримали російську анексію Криму та вимагали від України віддати Закарпаття Угорщині

Чому ж зростає популярність праворадикалістів в Угорщині? Після вступу Угорщини в ЄС в 2004 р. різко збільшився тиск Спільноти і міжнародних фінансових інститутів на Будапешт з метою знизити дефіцит бюджету, а це скорочення соціальних програм, зменшення витрат на утримання державного апарату і т.п. Додали оливи в вогонь внутрішні чинники, а саме – негативні наслідки нео-

ліберальних економічних перетворень і зростання незадоволення діями уряду щодо скорочення витрат на соціальні програми. На думку угорського політолога Л. Палати, потенціал розвитку радикальних правих сил існував в Угорщині з 1990-х рр., коли Йозеф Тордьян, лідер Незалежної партії дрібних власників, міністр сільськогосподарства в уряді В. Орбана 1998–2002 рр., відкрито висловлювався за ідею «Великої Угорщини» і повернення країні території, анексованих Тріанонським мирним договором 1920 р. [10].

Згадаймо також заяву, яку зробив у 1990 р. прем'єр-міністр Угорщини Й. Анталл про те, що він «за духом» є прем'єр-міністром 15 мільйонів угорців в усьому світі (при населенні країни 10,5 мільйонів). Така заява викликала особливе обурення в сусідніх країнах.

У 1998 р. до влади приходять правоцентристська ФІДЕС – УГС на чолі із В. Орбаном. Партія прагне свої праві ідеї впровадити в життя, знову залунали заклики до угорської ідентичності, захисту прав угорців, які проживають за кордоном, надання їм подвійного громадянства і т.п. Такі дії угорського уряду викликали критику з боку практично всіх сусідніх країн, особливо Румунії та Словаччини.

Усі праві партії Угорщини, до яких, безумовно, належить і ФІДЕС – УГС, ідеологічно пов'язують себе з правлячим перед Другою світовою війною режимом Хорті й ідеєю величчя Угорщини. Ідея вороття в лоно материнської нації всіх співвітчизників, які проживають в Румунії, Словаччини, Хорватії, Сербії, Словенії та Україні, втілилася в реальну політику уряду В. Орбана. При цьому розуміючи, що сьогодні перерозподіл територій є нереальним, угорські можновладці ухвалили такі закони, які дають членам угорських меншин в інших країнах додаткові права – включаючи автоматичне право стати громадянами Угорщини.

У Європі у багатьох спостерігачів викликають занепокоєння дії уряду В. Орбана, які межують на грані авторитарних, замішаних на націоналістичному підґрунті, а саме:

– прийняття спірного нового закону про медіа, що вимагає від ЗМІ «збалансованого» подання матеріалів, – причому, їх «збалансованість» оцінює комітет, в якому переважають представники правих партій;

- обмеження повноважень Конституційного Суду, у тому числі щодо питань, пов'язаних з національними меншинами, що проживають в Угорщині;
- активна робота з видачі угорських паспортів усім угорцям, які проживають за межами Угорщини (близько 4 млн. чоловік), що створює проблеми як у середині країни, так і в стосунках із сусідніми державами;
- прийняття нової Конституції з потужними націоналістичними елементами;
- розпуск надзвичайно важливого бюджетного комітету і заміна його новим комітетом з обмеженими повноваженнями (це також потрібно для фінансування вищезазначених програм);
- заяви що Угорщина – це наступна Греція;
- тиск на Національний банк Угорщини, щоб повністю підпорядкувати його діяльність уряду;
- оголошення метою своєї економічної політики зростання економіки вище 5 % до 2014 року за рахунок зниження прибуткового податку на особисті і корпоративні доходи (16 % і 10 %, відповідно) на користь багатих, верхівки середнього класу, малого та середнього бізнесу [11].

Ще далі пішло керівництво партії ЙОББІК, яка проголосила, що «закордонні території, населені угорцями, є частинами єдиної захищеної угорської економічної зони». І, відповідно, вимагає від уряду В.Орбана конкретних дій щодо забезпечення цієї декларації.

Підсумовуючи аналіз політико-ідеологічного процесу в Угорщині на сучасному етапі, можна дійти таких висновків.

Протягом трансформаційного періоду в країні відбувся успішний перехід від однопартійної до багатопартійної системи. На початку 90-х років до влади прийшли національно-консервативні сили, які поставили собі за головну мету духовне відродження угорської нації в межах «Великої Угорщини». Однак їх зусилля через брак коштів, складну економічну ситуацію перехідного періоду були марними.

Терези суспільної довіри перешилися в бік лівих сил. Однак УСП не змогла утримати владу, переконати електорат у своїй спроможності поміняти життя населення на краще.

У 1998 році уряд знову очолили праві. Тепер вже ФІДЕС – УГС. На порядок денний виносилися ті самі лозунги та декларації, що були при уряді Й. Анталла. Національно-консервативна ідеологія стала державною і уряд витрачав величезні фінансові, кадрові ресурси для її впровадження у життя. При цьому багато передвиборних обіцянок, у тому числі, у соціальній сфері, залишилися не виконаними.

На початку ХХІ сторіччя на угорську політичну арену, як головні гравці, знову виходять ліві. Але світова криза, помилки керівництва уряду і, в першу чергу, авторитаризм Ф. Дюрчани, призводить до катастрофічного зменшення довіри до соціалістів. Опозиція навпаки завойовує все більше і більше прихильників серед електорату, вплив правонаціоналістичної ідеології на населення країни зростає, чому сприяло також і членство країни в НАТО та ЄС.

Чергові вибори до ДЗ Угорщини в 2010 році приводять до влади близько 80% представників правих партій. Уряд В.Орбана знову вертається до національно-консервативної ідеології. І хоч його дії викликають гостру критику всередині ЄС, угорські керманічі свою генеральну лінію не збираються міняти. Цікавим є і те, що попри соціально-економічні негаразди населення країни продовжує і далі підтримувати В.Орбана і його уряд. А авторитет соціалістів зростає дуже повільними темпами.

6 квітня 2014 року в Угорщині відбулися парламентські вибори. Проходили вони відповідно до значно модифікованого закону про вибори, який був прийнятий Державними зборами восени 2012 року. За новим законом майже вдвічі скоротилася кількість депутатів. Було в угорському парламенті 386 депутатів (176 були обрані в одномандатних округах, 210 – за партійними списками). У 2014 році скоротилася кількість депутатів до 199 (106 – одномандатні, 93 – списки). Відповідно, збільшилася і територія округу, від якої обирається депутат. Округи повністю переділені. І сьогодні, наприклад, до тих районів, де були досить сильні позиції соціалістів чи лібералів, додалися території, які традиційно підтримують консерваторів, тобто правлячу партію ФІДЕС – УГС.

Є ще кілька пунктів виборчого законодавства, які ускладнили завдання опозиції і відкрили дорогу для чинної урядової коаліції. Серед них – збільшення терміну виборчої тиші до 8 днів, коли

заборонена публікація будь-яких результатів соціологічних досліджень.

Новий закон заборонив використовувати для виборчої кампанії приватні ЗМІ та Інтернет, дозволяючи користуватися тільки безкоштовними площами в державних виданнях. Тривалість самої виборчої кампанії скоротилася до 50 днів. З урахуванням збільшеної території округів це дало безумовні переваги чинній владі.

Є ще один пункт, який збільшив шанси правлячої коаліції. Новий закон дозволив брати участь у виборах угорцям зарубіжжя, а це 2,5 млн людей. Для цього потрібно лише зареєструватися в Національному виборчому бюро (технічний орган), заповнити спеціальний бланк і не пізніше, ніж за 15 днів до початку голосування, його надіслати. Як відомо, уряд В. Орбана зробив досить багато для своїх земляків з сусідніх країн і більшість із них голосували за партію ФІДЕС – УГС.

Вплинули на результати виборів і чвари у лавах опозиції. Лідери кожної із лівих партій претендували і претендують тільки на роль керівника уряду і ніхто із них не бажав та й не бажає віддавати цю позицію товаришу по майбутній коаліції.

Унаслідок наведеного вище, правляча угорська партія ФІДЕС прем'єр-міністра Віктора Орбана змогла утримати конституційну більшість у новому складі Державних зборів (парламенту), отримавши на виборах 6 квітня 2014 року 133 депутатські мандати (66,83 %).

Згідно з остаточними даними ліволіберальному блоку на чолі з Угорською соціалістичною партією Атілли Мештерхазі в новому парламенті дісталось 38 місць (19,1 %), праворадикальній партії ЙОББІК – 23 місця (11,56 %), а «зеленим» – 5 мандатів (2,51 %).

В округах ФІДЕС здобула переконливу перемогу, її кандидати отримали 96 місць, віддавши лібералам лише 10 мандатів.

За партійними списками за ФІДЕС проголосувало 44,46 %. За ліволібералів голоси віддали 26,02 % виборців, а за ЙОББІК – 20,57 %, Партія «зелених» з результатом у 5,27 % також пододала 5 % бар'єр і отримала представництво в Державних зборах п'ятьма депутатами.

Національні меншини також делегували до парламенту своїх представників, але без права голосу. Всього в новому парламенті представлено 13 народностей, що проживають на території Угор-

щини: болгари, греки, хорвати, поляки, німці, вірмени, цигани, румуни, русини, серби, словаки, словенці та українці [12].

Явка на цих парламентських виборах виявилася рекордно низькою з 1998 року. На виборчі дільниці прийшли 60,48 %. Мінімальний поріг явки на виборах був у цьому році скасований.

Результати виборів ще раз підтвердили, що позиції правлячої коаліції досить сильні. Більшість населення підтримало правоконсервативний курс уряду Віктора Орбана. Так що з впевненістю можна стверджувати, що ці вибори не принесли суттєвих змін у політичне життя Угорщини.

Логіка викладеного в цій статті потребує певних узагальнень, зокрема й зв'язку з темою статті, а саме: «Влада та опозиція в Угорщині – зміна облич чи зміна курсу?».

Більшість прем'єр-міністрів були досить жорсткими та безжалісними до свого оточення. Якщо в того чи іншого міністра виникав сумнів у правильності політики, що проводилася главою уряду, його відправляли у відставку. Зазначимо при цьому, що можливості кадрових перестановок, особливо в Й. Анталла, В. Орбана та Ф. Дюрчани, були дуже обмежені. Перехідний період у житті угорського суспільства, може, й потребував саме таких жорстких рішень, однак практика диктату однієї особи стосовно кадрових рішень заходить у суперечність з прагненням розбудови в Угорщині правової держави.

Ті ж прем'єр-міністри, які сповідували демократичні принципи керівництва – П. Медьєші, Г. Байнаї – створювали потужну команду однодумців, з якою досягали вагомих результатів у політичному та економічному житті Угорщини. Однак інтриги всередині коаліції, супротив опозиції не дали їм змогу довести до кінця заплановане.

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що розроблений і реалізований в Угорщині політичний механізм зміни влади парламентським шляхом повністю себе виправдав. Нова політична система, заснована на збалансованості всіх гілок влади, стабільна, а опозиція діє здебільшого конструктивно та цивілізовано. Уряди хоч і змінюються, але незмінним залишається бажання угорців будувати свою державу на основі верховенства права, демократії та поваги до прав людини.

Досвід Угорщини цікавий і для України саме через посилення національно-консервативної ідеології в нашій державі. У той же час, через російський фактор, регіональні відмінності у свідомості населення України, недостатню національну самоідентифікацію, на нашу думку, рух правих сил не буде мати значного впливу на політико-ідеологічний процес у нашій державі у найближчі роки.

---

1. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: [кол. моногр.] / за ред. Ф. М. Рудича. – К.: МАУП, 2002.

2. Ткач Д. І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій: [монографія] / Д. І. Ткач. – К.: МАУП, 2004.

3. Кіш Є. Три доміанти в політичній палітрі Угорщини / Є. Кіш // Стратегічна панорама. – 1999. – № 1–2. – С. 85–99; Кіш Є. Політична трансформація в Угорщині в контексті загальноєвропейської інтеграції на зламі тисячоліть / Є. Кіш // Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний та прикладний аспекти: [кол. мо-ногр.] / за ред. Ф. М. Рудича. – С. 293–308.

4. Головач А. Й. Зміна політичної системи Угорщини в 1990 – 1994 роках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. і. н.: спец.: 07.00.02 / А. Й. Головач. – Ужгород, 2004. – 22 с.

5. Pártprogramok és dokumentumok // Magyarország Politikai Évkönyve. – Бр.: Aula-Omikk, 1990. – Old. 867–968.

6. Tőkészki László: Magyar konzervatizmus – hagyomány és a jelenkor. Бр.: Battyáni Alapítvány, 1994. – 359 о.

7. Országgyűlési kézikönyv. – Бр.: PMI, 2012. – 628 о.

8. Крайне правые добиваются успехов на европейских выборах // Euronews. 8 червня 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.euronews.net/2009/06/08/far-right-makeshay-with-fear-factor/>

9. Palata L. Hungary: Shadow of the Weimar Republic // Transitions Online. 2012. 16 июня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.tol.cz, дата відшування 17 червня 2012.

10. Jenne E. A Bargaining Theory of Minority Demands: Explaining the Dog that Did not Bite in 1990s Yugoslavia // International Studies Quarterl. – 2004. – Vol. 48. – P. 740.

11. Матьяш Б. Венгрия: кризис и «реформы». «ЛІВА» интернет журнал / Беник Матьяш. [Электронний ресурс]. – Режим доступу: www.liva.com.ua дата посещения. февраль 2013

12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cis-emo.net/ru/taxonomy/term/2197/all> 07.04.2014.